

"Vətəndən Vətənə məktublar"

Rəna Rzayevanın "Vətəndən Vətənə məktublar" kitabı haqqında

Bəxtiyar Vahabzadə Azərbaycan ədəbiyyatında yalnız söz ustası kimi deyil, həm də milli düşüncənin, mənəvi müqavimətin və vətəndaş məsuliyyətinin daşıyıcısı olan böyük bir şəxsiyyət kimi tarixə düşmüdü. Onun poeziyası bədii-estetik dəyərdən kənara çıxaraq ictimai şurun formallaşmasında, milli kimliyin qorunmasına və azadlıq ideyalarının yaşadılmasına mühüm missiya daşımaqdır. Bəxtiyar Vahabzadə üçün şair olmaq sadəcə yaradıcılıq aktı deyil, xalq qarşısında vicdan borcu, zamanın suallarına cavab vermek cesareti idi. O, sözün gücünü silah, qələmi isə vətəndaş mövqeyinin ifadə vasitə-

diməsinin və transliterasiyaların da müəllifidir. Kitabın elmi məsləhətçisi akademik Gövhər Baxşəliyevadır.

"Onun yaradıcılığı Arazın iki sahilində bir-birinə baxan qardaş gözleri kimidir - həsrət dolu, amma ümidi. Onun yaradıcılığında Arazın sahilində həsrət qovrular, dağlar gur səsli bir himn kimi ucalır. Şairin qələmi yalnız kağıza deyil, yaddaşımıza da yazırı - kimliyimizi, birliyimizi, sabaha inamımızı" - deyə yazan Rəna Xanım oxucuda kitabın hansı nəşrlərdən bəhs edəcəyi haqqında ilkin təsvvür yaradır.

Azərbaycan ədəbiyyatında ikiyə bölünmüş Azərbaycan mövzusu milli yaddaşın ən ağır, eyni zamanda ən müqaviməli qatlarnı ifadə edən əsas ideya xəttine çevrilmişdir. Bu mövzu xalqın tarix qarşısında yaşadığı faciələri, lakin bütün sınaqlara baxmayaraq milli birliliyə olan sarsılmaz inamını, ana dilinə və mədəni irsinə sədaqətini bədii düşüncənin mərkəzine getirir. Parçalanmış vətən obrazı azadlıq ideyاسını, torpaq, dil və kimlik uğrunda aparılan mənəvi və fiziki mübarizəni eks etdirən zəngin ədəbi nümunələrdə öz dolğun ifadesini taparaq Azərbaycan ədəbiyyatında xüsusi və davamlı bir mövqe qazanmışdır. Bu xüsusda "ikiyə bölünmüş Azərbaycan" mövzusunun Bəxtiyar Vahabzadə yaradıcılığında da ön planda olduğunu görürük. Rəna Xanım yazı: "Bəxtiyar Vahabzadə yaradıcılığında o tay Azərbaycanla bağlı əsərlərdə güclü emosional təsir, milli kimlik və azadlıq ideyası ön plandadır." Bəxtiyar Vahabzadənin poeziyasında Cənub mövzusu sadəcə coğrafi anlayış deyil, milli yaddaşın qanayan yarası, tarixi ədalətsizliyin poeziyaya çevrilmiş feryadıdır. Şair bu mövzuya müraciət edərkən nə romantik nostalgiya ilə kifayətlərin, nə də siyasi şüarlılığı yuvarlanır.

Onun Cənub haqqında yazdıqları xalqın bölünmüş taleyinin poetik salnaməsidir.

XIX əsrde baş vermiş tarixi parçalanma - Arazın iki sahilinə ayrılmış Azərbaycan gerçəyi Vahabzadə yaradıcılığında derin fəlsəfi və emosional çalarlarla təqdim olunur. Şair üçün Araz sadəcə çay deyil; o, bir millətin sinəsindən çəkilmiş sərhəd xəttidir. Bu xətt Vahabzadənin şeirlərində bəzən nələ, bəzən üşyan, bəzən də səssiz qürur kimi səslənir.

Bəxtiyar Vahabzadənin Cənub mövzusunda yazdığı poemalar və şeirlər milli özü-nüdər ideyəsinin formallaşmasında mühüm rol oynayıb. Xüsusi "Gülüstən" poeması bu baxımdan Azərbaycan poeziyasının təleykülli əsərlərindən biridir. "Gülüstən"da şair 1813-cü il müqaviləsinin yaratdığı faciəni təkcə tarix fakt kimi deyil, xalqın mənəvi faciəsi kimi təqdim edir. Bu poema sovet ideoloji sərhədlərini aşaraq, milli düşüncənin səsinə ucaldan cəsarətli bir sənət hadisəsi idi.

Vahabzadənin Cənubla bağlı şeirlərində Güney Azərbaycanda yaşayan soydaşlarımızın dil, mədəniyyət və kimlik uğrunda mübarizəsi xüsusi həssaslıqla eks olunur. Şair bu insanları "başqa ölkənin vətəndaşı" kimi deyil, "yarım qalmış taleyin davamı" kimi görür. Onun poeziyasında Cənub susmur - danişir, soruşur, haqq tələb edir.

Bu əsərlərdə diqqətçəkən əsas cəhətlərden biri de Vahabzadənin Cənub mövzusunu ümummilli problem səviyyəsinə qaldır-

müş Vətən, tarixi ədalətsizlik və azadlıq amalına sədaqətinin bədii ifadəsidir. Onun Cənubla bağlı şeirlərində şəxsi hissə ümummilli taleyin, lirika ilə publisist pafoşun, nisgillə ümidi vəhdəti aydın görünür. Vahabzadə bu poetik nümunələrdə yalnız coğrafi sərhədləri deyil, zamanın və siyasi manələrin çəkdiyi mənəvi sədləri də aşşaga çalışır; Təbrizlə Bakını, Arazın bu tayı ilə sözün gücünü vəsile birleşdirir. Bu baxımdan bölmə, şairin yaradıcılığında Cənub mövzusunun ideya-bədii zirvəsini, onun istiqlal düşüncəsinin poetik yekununu eks etdirən bütöv və təsirli bir sonluq kimi dəyərləndiriləbilər.

Kitabın "Müsahibə və məqalelər" adlı ikinci bölümündə şairin bir neçə müsahibəsi və "Dilimiz - ədəbiyyatımız", "Rüstəm körpüsü", "Dostum Cavad Heyət" və "Ağır illər nəgməkarı" adlı məqalələri yer almışdır.

"Vətəndən Vətənə məktublar" adlanan üçüncü bölmə kitabın ən maraqlı bölməsidir desək, yanlışlıq. Burada doktor Cavad Heyətdən, Laşım Təbrizlidən, Məhəmməd Hüseyn Şəhriyardan, Əhməd Azərlədən, Qulam Hüseyn Beqdəldən, Hürriyə Xurşudilərdən, Vəhab Mənafı Fəriddən, Pirahı Negabidən, Sönməzdən, Fəraməz Dehqənidən, Mənuçehr Əzizidən və digər güneyli ədiblərimizdən, həmçinin müxtəlif teşkilatlardan Bəxtiyar Vahabzadəyə ünvanlanmış məktubların orijinal şəkilləri və transliterasiyaları yer alır. Qeyd etdiyimiz kimi, transliterasiyaların müəllifi Rəna Xanım Rzayevadır.

Kitabın diqqət çəkən məqamlarından biri də burada yer alan şairin özünün və kitablarının arxiv şəkilləridir. Şəkide fəaliyyət göstərən Bəxtiyar Vahabzadənin ev-muzeyini ziyarət etmiş güney azerbaycanlı Eyyub Poladın, Ehsan Misaginin, Yusif Nişarının müzeyin xatirə kitabına yazdıqları sözler də maraqlı doğurur.

Dünya quru bir səs,
Qəm çəkməyə dəyməz.
Yüz-yüz itən olsun,
Min bir də bitən var.
Şükr eyleyəlim ki,
Bizdən həm əvvəl,
Həm sonra Vətən var.

Azərbaycan ədəbiyyatında ikiyə bölünmüş Azərbaycan mövzusu milli yaddaşın ən ağır, eyni zamanda ən müqaviməli qatlarnı ifadə edən əsas ideya xəttine çevrilmişdir. Bu mövzu xalqın tarix qarşısında yaşadığı faciələri, lakin bütün sınaqlara baxmayaraq milli birliliyə olan sarsılmaz inamını, ana dilinə və mədəni irsinə sədaqətini bədii düşüncənin mərkəzine getirir. Parçalanmış vətən obrazı azadlıq ideyəsini, torpaq, dil və kimlik uğrunda aparılan mənəvi və fiziki mübarizəni eks etdirən zəngin ədəbi nümunələrdə öz dolğun ifadesini taparaq Azərbaycan ədəbiyyatında xüsusi və davamlı bir mövqe qazanmışdır.

Filologiya üzrə felsefə doktoru, dosent Rəna Rzayevanın Bəxtiyar Vahabzadə yaradıcılığına həsr olunmuş "Vətəndən Vətənə məktublar" kitabı Azərbaycan ədəbiyyatında yalnız bir tədqiqat nümunəsi deyil, milli ruhun, mənəvi bütövlüyün və tarixi yaddaşın dərin məzmunlu bədii-əlmi təcəssümüdür. Bu əsər milli birliliyin, ana dilinə və mədəni irsə sonsuz məhəbbətin, eləcə də böyük şairin ocağına sədaqətin əbədi rəmzi kimi ədəbiyyatımızda özüne layiqli yer tutacaqdır. Şübhəsiz ki, milli düşüncəyə, Vətən ideyasına və sözün müqəddəsliyinə dəyər verən hər bir oxucu üçün bu kitab təkəcə oxunan deyil, həm də mənəvi ehtiyac kimi qəbul ediləcək, öz geniş və davamlı oxucu auditoriyasını tapacaqdır.

Şəhla Tahirqizi,
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru,
dosent

sinə çevirerek ədəbiyyatla cəmiyyət arasındada canlı köprü yaratmışdır. Məhz bu baxımdan onun yaradıcılığı şair-vətəndaş anlayışının Azərbaycan ədəbiyyatındaki ən parlaq və prinsipial təcəssümlərindən biri kimi deyərləndirilir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin "Bəxtiyar Vahabzadənin 100 illik yubileyinin qeyd edilməsi haqqında" Sərəncamı müasir Azərbaycan dövlətinin mədəni siyasetində söz və mədəniyyət xadimlərinin roluna verilən yüksək dəyərin bariz nümunəsidir.

Bu sərəncamla dövlət başçısı XX əsrin ən böyük Azərbaycan ziyalılarından biri - Xalq şairi, dramaturq, ədəbiyyatşunas və ictimai xadim Bəxtiyar Mahmud oğlu Vahabzadənin anadan olmasının 100 illiyini dövlət səviyyəsində qeyd etməyi qərara almışdır. Belə bir qərarın verilməsi yalnız yubiley tədbirlərinin təşkilinə yol açmaqla məhdudlaşdır, həm də Vahabzadə yaradıcılığının dövlət üçün strateji mədəni və ideoloji əhəmiyyətini rəsmi şəkildə təsdiqləyir.

Sərəncamda vurğulanır ki, Bəxtiyar Vahabzadə mübariz həyati, vətənə və ana dilinə sonsuz məhəbbəti ilə Azərbaycan ədəbiyyatı və ictimai fikrində parlaq iz qoymuşdur. Onun poetik-fəlsəfi irsi milli mədəni-mənəvi dəyərlərə hörmət, milli azadlıq və istiqlal ideallarına sədaqət hissi ilə zenginləşərək bir neçə nəslin təfəkkürünün formallaşmasına təsir göstərmişdir.

100 illik yubiley tədbirləri çerçivəsində şairin irsinin yenidən nəzərdən keçirilməsi, onun dünya və milli ədəbi kontekstdə tutduğu yerin möhkəmləndirilməsi və müasir cəmiyyət üçün önemli mesajlarının - vətənpərvəlik, milli şürə və ictimai mesuliyət kimi dəyərlərin - yeni nəsillərə ötürülməsi baxımdan xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Yubiley tədbirləri konfrans və simpoziumlar, ədəbi-bədii gecələr və coxsayılı kitabların nəşri ilə yadda qaldı. İşq üzü görən bu nəşrlər arasında biri daha çox diqqətimizi çəkir. Bu, şairin gəlini, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Rəna Rzayevanın tərtib etdiyi "Vətəndən Vətənə məktublar" adlı kitabdır. Rəna Xanım kitabın geniş müqə-

masıdır. O, Cənub dərdini lokal ağrı kimi yox, bütöv Azərbaycanın vicdan məsəlesi kimi təqdim edir. Şairin qələmində bu mövzu siyasi sərhədləri aşaraq mənəvi bütövlüyü çağırışa çevirir.

Bəxtiyar Vahabzadə üçün poeziya yalnız estetik zövq vəsitiesi deyil, həm də milli məsliyyət formasıdır. Cənub mövzusunda yazdığı əsərlər bunun ən parlaq sübutudur. Bu şeirlərdə şair xalqın dilində danişir, xalqın dərdini deyir və xalqın gələcək ümidi qoruyur.

Kitabın geniş müqəddiməsində Bəxtiyar Vahabzadənin Cənub mövzusunda qələmə aldığı poema və şeirləri təhlil süzgəcindən keçirən müəllif mütefəkkir şairin qələmin-dən çıxan bu nümunələrin Azərbaycan ədəbiyyatında milli yaddaşın, tarixi ədalət axarlışının və mənəvi bütövlük ideyasının poetik manifesti olduğunu oxucuya çatdırıb. Ve akademik Nizami Cəferovun Bəxtiyar Vahabzadə haqqında yazdıqları ilə fikrini daha da qüvvətləndirib: "Azərbaycanın Şimali ilə Cənubunun birliliğində 50-ci illərdən etibarən ardıcıl mübarizə aparmış üç nəfər varsa, biri Bəxtiyar Vahabzadədir; iki nəfər varsa, biri B. Vahabzadədir; eger bir nəfər varsa, yene Bəxtiyar Vahabzadədir!"

Kitabın birinci bölümündə tərtibçi-müəllif "Gülüstən"dan "İstiqlal" a 40 il uzunluğunda yol" adlandırbı və burada şairin 60-a yaxın Cənub mövzulu poetik nümunəsini toplayıb: "Aylı geceler" (poema, 1947), "Cənublu bacıma" (1951), "Vətəndən Vətənə" (1962), "Yollar-oğullar" (poema, 1962-63), "Şəhriyara" (1965), "Səhəndə məktub" (1968, tam metn), "Bakıyla Təbrizin arasındayam" (1969), "Sahira cavab" (1971), "Mərziyə" (poema, 1984), "Yasəmən üçün" (1989), "İstiqlal" (1999), "Artıq zəngə dönüb zəncirin səsi" (2001) və s.

Bələklik, şeirlərdən də göründüyü kimi, kitabın bu bölümündə Bəxtiyar Vahabzadənin Cənub mövzusuna münasibətinin poetik xronikasını yaradır. "Gülüstən" agrısından başlayan və "İstiqlal" ideyasına qədər uzanan bu 40 illik yol şairin milli yaddaş, böln-